

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Ірина Михайлівна Тимків

Кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії та суспільних наук, Тернопільський національний педагогічний університет ім.В.Гнатюка, вул. М. Кривоноса 2, Тернопіль, 46027, Україна

E-mail: tymkiv@tnpu.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9676-9572>

Iryna Tymkiv

PhD hab. (Philosophy), Lecturer, Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, М. Krivonosа Str. 2, Ternopil, 46027, Ukraine

УДК 1:[37+001]

ЗАКЛАДИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Received 10 November 2021; revised 09 December 2021; accepted 15 December 2021

DOI: 10.15421/352119

Анотація

У статті наведено аргументи щодо важливості функціонування закладів позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій. Головна увага зосереджена на нормативно-правовому аспекті роботи закладів позашкільної освіти: проаналізовано основні зміни у їх юридичному статусі, охарактеризовано основні документи, що визначають їхнє становище сьогодні. На основі чотирирівневої систематизації нормативно-правового забезпечення розглянуто процес управління закладами позашкільної освіти, виявлено основні здобутки та проблеми у даному контексті.

Ключові слова: позашкільна освіта, закони, укази, постанови, концепції.

Establish post-mortem education in the current Ukrainian education system: legal and regulatory aspect

Abstract

The article presents arguments on the importance of the functioning of out-of-school education institutions in the conditions of modern socio-economic, socio-political and cultural transformations. It is determined that out-of-school education institutions are at the origins of all innovations in the educational process and have a wide potential for providing various services in this area.

The methodological basis of the study are the leading principles of scientific knowledge: scientific, systematic and pluralistic. The article is performed using problem-chronological, system-structural, logical-analytical, empirical-theoretical methods.

The main attention is focused on the normative-legal aspect of the work of out-of-school education institutions: the main changes in their legal status are analyzed, the main documents that determine their position today are described. On the one hand, the article considers out-of-school education institutions in the context of the modern education system as its integral element, and on the other hand, attention is focused on the differences of such institutions, their uniqueness.

Based on the four-level systematization of regulatory and legal support, the process of management of out-of-school education institutions is considered, the main achievements and problems in this context are revealed. The provisions and conclusions of the article are based on the Constitution of Ukraine, Laws of Ukraine, Decrees of the President of Ukraine, Resolutions and Orders of the Cabinet of Ministers of Ukraine, orders and letters of the Ministry of Education and Science of Ukraine and other Ministries and agencies, international treaties and conventions.

Such a broad source base allowed us to conclude that out-of-school education institutions have been significantly transformed from educational institutions that were part of traditional educational institutions to independent educational units. The Law of Ukraine «On Extracurricular Education» clearly defines the place, role and main tasks of extracurricular education institutions in the formation of new competencies in their applicants.

Key words: out - of - school education, laws, decrees, resolutions, concepts.

Постановка проблеми.

Розвиток суспільства в умовах глобалізації, інформатизації та швидких технологічних змін вимагає готовності до безперервного процесу самонавчання та особистісного вдосконалення. У доповіді 48-го Світового економічного форуму 2018р. відзначалось, що майже 65% робіт, які виконуватимуть в дорослому житті нинішні учні початкової школи, ще не існують [Проект Концепції... 2021]. А це говорить про те, що здобувати нові компетенції, уміння та навички буде потрібно практично кожному другому жителю планети. Подібна ситуація спричинить значний попит на різноманітні позашкільні формати навчання.

У даному контексті саме система позашкільної освіти, яка виходить за межі державних стандартів освіти, має стати фундаментом для надання якісних освітніх послуг. Вдосконалення нормативно-правового забезпечення закладів позашкільної освіти у відповідності потребам сьогодення, дозволить якісно готувати здобувачів освітніх послуг до професійних викликів майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питання нормативно-правового забезпечення закладів позашкільної освіти набув наукової зацікавленості відносно недавно.

Причиною такої пізньої зацікавленості став повільний процес становлення української позашкільної освіти, яку потрібно було докорінно змінювати та перебудовувати відповідно до вимог сьогодення. У даному контексті потрібно відзначити дисертаційні дослідження В.Берека, О.Биковської, В.Войчук, Р.Науменко, І.Мосякової, у яких подано характеристику становлення законодавчої бази та особливостей становлення української системи позашкільної освіти. Також потрібно відзначити наукові доробки О.Мелентьєва, В.Кудіна, В.Кременя, О.Литовченко, Г.Пустовіта, В.Могілевської та ін.

Як зазначає Р.Науменко на початку 2000-х рр. були лише поодинокі розвідки українськими науковцями нормативно-правового забезпечення функціонування закладів позашкільної освіти [Науменко 2009]. Станом на 2021р. наукові доробки збагатилися дисертаційними дослідженнями, науковим статтями та була

сформована Стратегія розвитку української позашкільної освіти [Биковська 2018; Мосякова 2018; Науменко 2009].

Ми вважаємо, що українським науковцям потрібно більш активно долучатися до вивчення проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності освітніх закладів, в особливості, закладів позашкільної освіти, оскільки, подібні освітні установи дозволяють здобувачам освітніх послуг набути нових компетентностей та навичок, актуальних для сучасного суспільства.

Мета дослідження – проаналізувати стан нормативно-правового забезпечення функціонування закладів позашкільної освіти на загальнодержавному рівні.

Виклад основного матеріалу.

Аналіз нормативно-правової бази функціонування закладів позашкільної освіти має на меті з'ясувати сучасний правовий статус таких освітніх інститутів та окреслити перспективи їхнього розвитку. Наявна законодавча база є основою життя будь-якого роду освітніх закладів та впливає на структуру управління, навчально-методичне та фінансове забезпечення.

Потрібно наголосити, що позашкільна освіта є невід'ємною частиною освітньої системи країни та є важливою складовою особистісного розвитку дитини. Як зазначає О.Мелентьєв: «Мета діяльності позашкільних навчальних закладів – розвиток творчого потенціалу дитини, розкриття здібностей, залучення до світу мистецтва, спорту, науки, техніки» [Мелентьєв 2013: 14]. Саме потреби збереження прав і свобод дитини, її всебічний розвиток має бути основою нормативного забезпечення діяльності закладів позашкільної освіти.

У своєму дисертаційному дослідженні Т. Мосякова, на основі аналізу законодавчо-правової бази функціонування позашкільної освіти, виокремлює чотири рівні нормативно-правового забезпечення:

- перший рівень – рівень держави, органів державної влади;
- другий рівень – рівень органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад;

– третій рівень – рівень закладів позашкільної освіти;

– четвертий рівень – рівень суб'єктів освітнього процесу в закладах позашкільної освіти [Мосякова 2018: 42-43].

Така рівнева систематизація нормативно-правового забезпечення дозволяє розглянути процес управління закладами позашкільної освіти, виявити здобутки, проблеми та недоліки системи управління даними закладами.

У контексті нашого дослідження актуальним є аналіз нормативно-правового забезпечення на рівні державних органів влади, зокрема: Конституції України, Законів України, Указів Президента України, Постанов Кабінету Міністрів України, Розпоряджень Кабінету Міністрів України; наказів і листів Міністерства освіти і науки України, та інших Міністерств та відомств, міжнародні договори та конвенції.

В основі законодавчого забезпечення закладів позашкільної освіти лежить стаття 53 Конституції України, у якій забезпечене право кожного громадянина на позашкільну освіту різних форм навчання, та стаття 54, у якій гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості [Конституція України 2021].

Таким чином усі підзаконні нормативно-правові акти не можуть звужувати зміст і обсяг конституційного права на освіту, а також визначених законом свобод усіх учасників освітнього процесу.

Аналізуючи національну програму «Освіта» (Україна XXI століття) від 1994р. І. Мосякова констатує, що визначальним у процесі реформування позашкільної освіти має стати здійснення кадрової політики і забезпечення соціального захисту суб'єктів освітнього процесу, ефективне управління нею шляхом створення системи управління включаючи комплексний механізм саморегуляції позашкільної освіти на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях, на рівні позашкільного навчального закладу і його філій [Мосякова 2018: 49]. Стратегії реформування та розвитку позашкільної освіти в Україні були визначені у «Концепціях розвитку позашкільної освіти

та виховання» [Проект Концепції... 2021]. У них сформульовано сутність, мету, завдання позашкільної освіти та виховання в цілісній системі освіти України.

У відповідності до Закону України «Про освіту» визначено особливості функціонування закладів позашкільної освіти. Так, у статті 7 визначено, що мовою навчання у державних та комунальних закладах є державна мова, як мова освітнього процесу [Закон України «Про освіту» 2021]. Водночас у статті вказано що держава гарантує національним меншинам та корінним народам можливість навчання відповідно до програми рідною мовою, англійською мовою, чи будь-якої іншою мовою Європейського союзу. Стаття 14 визначає мету позашкільної освіти, особливості навчання у закладах позашкільної освіти, об'єктоутворювачів та джерела фінансування [Закон України «Про освіту» 2021].

Потрібно відзначити, що існують певні дефінітивні відмінності у назвах освітніх закладів у редакції Закону України «Про освіту» та Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття). Так, у програмі заклади носять назву «позашкільні навчально-виховні заклади» [Мосякова 2018: 47], а у законі – «заклади позашкільної освіти» [Закон України «Про освіту» 2021]. Відмінність у назвах, в першу чергу, пов'язана з еволюцією системи освіти, зміною стратегічних пріоритетів та потреби формування нових компетентностей учасників освітнього процесу.

Перспективний план зростання рівня кадрового забезпечення закладів позашкільної освіти як зазначає І. Мосякова окреслений у Державній програмі «Вчитель» (Постанова КМУ від 28 березня 2002 р. № 379) [Мосякова 2018: 50]. Програму розроблено на період до 2012 року і з урахуванням поступовості переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання передбачено реалізувати поетапно: 2002-2005, 2006-2010 і 2011-2012 роки [Постанова КМУ «Про затвердження державної програми «Вчитель» 2021]. Потрібно констатувати, що після завершення терміну реалізації дана програма підтримки вчителів не була продовжена і втратила чинність через поста-

нову КМУ від 22 червня 2011р. № 704 «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм» [Постанова КМУ «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм» 2021]. Таким чином, програма покращення матеріального ставища педагогічного персоналу була передана у структуру інших освітніх програм, що у свою чергу демонструвало другорядність питання покращення кадрового забезпечення закладів освіти.

Ще однією важливою складовою функціонування закладів позашкільної освіти є відповідність їхньої діяльності Національній рамці кваліфікацій (Постанова КМУ від 23 листопада 2011р. № 1341 із змінами № 509 від 12 червня 2019р. та № 519 від 25 червня 2020р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» 2021]. Затвердження цієї постанови передбачало підготовку нормативно-правових актів для її впровадження у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносинах. Національна рамка кваліфікацій у сфері освіти визначила наступні кваліфікаційні терміни для закладів освіти в цілому, а саме: компетентність, комунікація, освітня кваліфікація, професійна кваліфікація, результати навчання [Постанова КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» 2021].

Аналізуючи сучасний стан розвитку нормативно-правового забезпечення функціонування закладів позашкільної освіти потрібно відзначити наявність Стратегії розвитку позашкільної освіти розробленою Міжнародною асоціацією позашкільної освіти від 2018р. [Биковська 2018], проєкт Концепції розвитку позашкільної освіти Міністерства освіти і науки, запропонований для громадського обговорення у 2019р. [Проєкт Концепції... 2021], проєкт наказу «Про затвердження типової освітньої програми закладу позашкільної освіти» [11], та безпосередньо закону України «Про позашкільну освіту» у останній редакції від 16 жовтня 2020р. [Закон України «Про позашкільну освіту» 2021].

Стратегія розвитку позашкільної освіти була підготовлена Міжнародною асоціацією

позашкільної освіти спільно із представниками українських органів влади. У документі детально проаналізовано стан позашкільної освіти в Україні та окреслено стратегічні напрямки її розвитку. Зокрема, у Паспорті стратегії чітко вказані терміни її реалізації з 2019 по 2023 рр., основною ціллю стратегії є зростання охопюваності дітей позашкільною освітою у 2023 р. на рівні 70%. Також чітко вказано основних виконавців, а саме: центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти [Биковська 2018: 8].

Результатом формування даної стратегії стало розмежування діяльності різних соціальних інституцій та державної політики, система яких характеризується багаторівневістю і розгалуженістю на три основні рівні: національний, регіональний та місцевий [Биковська 2018: 16]. Основним завданням першого рівня виступає формування державної політики у сфері позашкільної освіти, завданням регіонального рівня є координація державної політики у сфері позашкільної освіти, третій рівень відповідає за безпосередню реалізацію державної політики у сфері позашкільної освіти [Биковська 2018: 17-18].

Важливою частиною цієї роботи є ретроспективний аналіз нормативно-правового забезпечення закладів позашкільної освіти із врахуванням міжнародних конвенцій та декларацій, зокрема: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 р.) [Биковська 2018: 8].

Аналізуючи проєкт Концепції розвитку позашкільної освіти, ми можемо чітко визначити її мету, яка полягає у: доступності якісної позашкільної освіти як складової частини безперервної освіти в Україні, зокрема в сільській місцевості; забезпеченні розвитку позашкільної освіти для надання кожній дитині та молодій людині якісних та доступних освітніх послуг у відповідності до її потреб [Проєкт Концепції... 2021]. У проєкті визначено 4 основні напрями розвитку позашкільної освіти: перший напрямок полягає у оптимізації системи управління позашкільною освітою,

другий визначає потребу трансформації системи позашкільної освіти, та орієнтацію на потреби і запити здобувачів, третій напрямок визначає забезпечення якості освіти, четвертий – забезпеченні популяризації закладів позашкільної освіти [Проект Концепції... 2021].

Дана Концепція розвитку позашкільної освіти не є нормативно-правовим актом, а імплементація полягає у створенні Стратегії розвитку позашкільної освіти та внесенні змін в законодавство України.

Державна політика у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, організаційні, освітні та виховні засади визначені у Законі України «Про позашкільну освіту» [Закон України «Про позашкільну освіту» 2021]. Відповідно до статті 1 цього закону систему позашкільної освіти становлять державні, комунальні та приватні заклади позашкільної освіти, інші заклади освіти як центри позашкільної освіти (зклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів освіти. Також цією статтею визначено, що системою позашкільної освіти є сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти [Закон України «Про позашкільну освіту» 2021].

Законом визначено його основні завдання, що полягають у забезпеченні прав громадян на здобуття позашкільної освіти. Визначено основні засади державної політики щодо позашкільної освіти, створення нормативно-правової бази для подальшого її розвитку, основні напрямки, зміст і форму освітнього процесу в закладах позашкільної освіти [Закон України «Про позашкільну освіту» 2021]. Також у статті 3 закону чіткого визначення набули права та обов'язки учасників освітнього процесу, встановлено відповідальності за порушення законодавства про позашкільну освіту.

Структурно Закон України «Про позаш-

кільну освіту» складається із дев'яти розділів у кожному з яких окреслено аспекти функціонування системи позашкільної освіти.

Розділ I «Загальні положення» містить основні поняття, завдання Закону України «Про позашкільну освіту»; відповідність міжнародним договорам та законодавству України; структуру позашкільної освіти; завдання позашкільної освіти; мову (мови) навчання і виховання у позашкільній освіті; основні засади державної політики у сфері позашкільної освіти. У розділі II «Організація позашкільної освіти» визначаються органи управління позашкільною освітою та державний нагляд (контроль) за нею; управління та громадське самоврядування освітнього закладу; його статус і форми власності; види і рівні функціонування; установчі документи; вимоги до створення, реорганізації, ліквідації та перепрофілювання. Розділом III «Організація позашкільної освіти у закладі позашкільної освіти» сформовано основні напрями позашкільної освіти; програми; планування діяльності; форми роботи та режим роботи закладу. Розділ IV «Учасники освітнього процесу в закладі позашкільної освіти» дає розуміння хто виступає безпосереднім учасником освітнього процесу; права, обов'язки та соціальний захист вихованців, учнів і слухачів закладу позашкільної освіти; педагогічне навантаження педагогічних працівників даних закладів освіти; трудові відносини; вимоги до підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників та їхньої атестації. Наступні розділи присвячено фінансово-господарській діяльності і матеріально-технічній базі закладів позашкільної освіти, регламентують платні послуги у сфері позашкільної освіти, визначають особливості міжнародного співробітництва у сфері позашкільної освіти, відповідальність за порушення законодавства про позашкільну освіту відповідно до законів України та визначають особливості імплементації закону [Закон України «Про позашкільну освіту» 2021].

Таким чином, прийняття доповнень до Закону України «Про позашкільну освіту» стало логічним завершенням процесу реформування законодавчої бази діяльності закладів по-

зашкільної освіти. У дефініціях закону були замінені застарілі визначення, які обмежували сфери функціонування та можливості для розвитку освітніх установ. Закон дозволив інтегрувати систему позашкільної освіти у загальнодержавний освітній простір та забезпечити безперервність навчального процесу.

Висновки.

У статті проаналізовано основні нормативно-правові акти, що забезпечують діяльність закладів позашкільної освіти, зокрема на рівні вищих органів державної влади. Використання хронологічного методу дало можливість прослідкувати еволюцію українського

законодавства з середини 90-х рр. ХХст. до 2021р. З'ясовано, що одним із пріоритетних завдань у даному контексті, було приведення нормативно-правової бази до відповідності міжнародним договорам та конвенціям, та потребам суспільства.

Потрібно відзначити, що за 30 років незалежності головна ідея позашкільної освіти суттєво еволюціонувала та набула значення від навчально-виховного до освітнього. Позашкільна освіта стала джерелом можливостей для освітнього, професійного та творчого розвитку, а головне, дала можливість забезпечити освоєння нових компетентностей.

Бібліографічні посилання

- Биковська, О. (2018). *Стратегія розвитку позашкільної освіти*. Київ: ІВЦ АЛКОН.
- Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 28.01.2021)
- Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 01.11.2021)
- Конституція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 03.11.2021)
- Мелентьев, О. (2013). *Теорія і методика позашкільної освіти*. Умань: АЛМІ.
- Мосякова, І. (2018). *Організаційно-педагогічні засади управління багатoproфільним позашкільним навчальним закладом: дис. канд. пед. Наук*. Черкаси: Інститут педагогіки НАПН України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького МОН України.
- Науменко, Р. (2009). Концептуальні підходи до побудови системи державного регулювання позашкільної освіти. *Державне управління: теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України*. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Naumenko.pdf (дата звернення 01.11.2021)
- Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної програми «Вчитель» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 30.10.2021)
- Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12> (дата звернення 03.11.2021)
- Постанова Кабінету міністрів України «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.11.2021)
- Проект наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типової освітньої програми закладу позашкільної освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladu-pozashkilnoyi-osviti> (дата звернення 03.11.2021)
- Проект Міністерства освіти і науки України «Концепції розвитку позашкільної освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-konceptiyi-rozvitku-pozashkilnoyi-osviti> (дата звернення 02.11.2021)

References

- Bykovska, O. (2018). *Stratehiia rozvytku pozashkilnoi osvity* [Strategy for the development of extracurricular education]. Kyiv: IVTs ALKON. (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. Retrieved October 28, 2021 from <https://>

- zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy «Pro pozashkilnu osvitu»* [Law of Ukraine «On extracurricular education»]. Retrieved November 1, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (in Ukrainian)
- Konstitutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. Retrieved November 3, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (in Ukrainian)
- Melentiev, O. (2013). *Teoriia i metodyka pozashkilnoi osvity* [Theory and methods of out-of-school education]. Uman.: «ALMI» (in Ukrainian)
- Mosiakova, I. (2018). *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady upravlinnia bahatoprofilnym pozashkilnym navchalnym zakladom* [Organizational and pedagogical principles of management of multidisciplinary out-of-school educational institution]: dys. kand. ped. Nauk. Cherkasy. Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, ChNU im. B.Khmelnyskoho MON Ukrainy. (in Ukrainian)
- Naumenko, R. (2009). *Kontseptualni pidkhody do pobudovy systemy derzhavnoho rehuliuвання pozashkilnoi osvity* [Conceptual approaches to building a system of state regulation of out-of-school education]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka: elektron. nauk. fakh. vyd. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy*. Retrieved November 1, 2021 from http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Naumenko.pdf (in Ukrainian)
- Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy «Vchytel»* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the State program «Teacher»]. Retrieved October 30, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
- Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii»* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the National Qualifications Framework»]. Retrieved November 3, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12> (in Ukrainian)
- Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro skorochennia kilkosti ta ukрупnennia derzhavnykh tsilovykh prohram»* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On reducing the number and consolidation of state target programs»]. Retrieved November 3, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
- Proiekt nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Typovoi osvitnoi prohramy zakladu pozashkilnoi osvity»* [Draft order of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On approval of the Standard educational program of out-of-school education institution»]. Retrieved November 3, 2021 from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennia-proiekt-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladu-pozashkilnoyi-osviti> (in Ukrainian)
- Proiekt Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Kontseptsii rozvytku pozashkilnoi osvity»* [Project of the Ministry of Education and Science of Ukraine «Concepts of development of out-of-school education»]. Retrieved November 2, 2021 from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennia-proiekt-koncepciyi-rozvitku-pozashkilnoyi-osviti> (in Ukrainian)